

**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

Corruptie, integriteit en een database vol schandalen: Instituut Bestuurskunde, Centre for Public Values & Ethics, Universiteit Leiden
Kerkhoff, T.

Citation

Kerkhoff, T. (2016). Corruptie, integriteit en een database vol schandalen: Instituut Bestuurskunde, Centre for Public Values & Ethics, Universiteit Leiden. *Bestuurskundige Berichten*, 31(2), 6-7. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3212453>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3212453>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Corruptie, integriteit en een database vol schandalen

Instituut Bestuurskunde, Centre for Public Values & Ethics, Universiteit Leiden

Door: Dr. Toon Kerkhoff

Het zal weinigen de laatste jaren ontgaan zijn: corruptie en gebrekkige integriteit zijn ook in het Nederlandse openbaar bestuur aan de orde. Bijna dagelijks horen wij hier van dubieuze praktijken. Zeker sinds begin jaren '90 heeft hernieuwde en toegenomen maatschappelijke en politieke aandacht voor deze thematiek zich ook vertaald in wetenschappelijk onderzoek. Een onderdeel hiervan is werk wat dr. Patrick Overeem en ikzelf samen met Masterstudenten Bestuurskunde verrichten onder de kap van Centre for Public Values & Ethics (CPVE) van het Leidse Instituut Bestuurskunde. In de afgelopen jaren hebben wij een database met historische schandalen van corruptie aangelegd. De database bevat rond de 30 meer en minder bekende gevallen van (vermeende) corruptie en integriteitsschendingen van Nederlandse ambtenaren en bestuurders op lokaal, provinciaal en landelijk niveau tussen 1945 tot nu.

Affaires en schandaal!

Aan de hand van openbare bronnen zijn door ons maatschappelijke debatten over corruptie en integriteit gereconstrueerd. Dat levert mooie casuïstiek op. Loodsen in de haven van Amsterdam/IJmuiden werden begin jaren '70 bijvoorbeeld massaal ontslagen omdat fooi, die zij sinds de jaren '50 van kapiteins kregen voor het binnenslepen van hun schepen, door de overheid als omkoping werd gezien. Het bleek onder meer dat velen van die loodsen niet eens wisten dat zij technisch gesproken ambtenaar waren en wat dat – kennelijk – betekende. Andere gevallen zijn ook mooi, zoals gesjoemel met staalhandel in de zogenaamde Schrootaffaire net na oorlog toen staal schaars en dus veel waard was, de ophef rondom declaraties van Bram Peper als burgemeester van Rotterdam, gevallen van gebrekkige integriteit rondom de Bouwfraude in de jaren '90, of de zogenaamde Sinterklaasaffaire in 2007 waarbij politieke partijen in Echt-Susteren winst uit Essent aandelen buiten de gemeenteraad om uitdeelden aan eigen projecten.

Ook bevat de database gevallen van raadsleden, wethouders en burgemeesters die de mist in gingen, zoals debat over Gerd Leers van Maastricht en zijn 'Bulgaarse projecten' of over Ruud Vreeman die het als burgemeester van Tilburg aan de stok kreeg met wethouder Hans Smolders over het lekken van informatie. Een interessant geval was ook Dick Schutte die in 2005 vertrouwelijke informatie over justitieel onderzoek naar te veel gevangen vis doorspeelde naar de visafslag. Met twee petten op (als burgemeester en als voorzitter van de visafslag) leverde belangenverstrengeling hem uiteindelijk ontslag op. De bevolking van Urk (afhankelijk van de visvangst) bleef hem echter op handen dragen.

Het nut van smeüige verhalen

Maar de database levert, natuurlijk, meer op dan enkel smeüige verhalen. De gevallen in de database zijn waardevol om continuïteit en verandering van 'onze' publieke moraal inzichtelijk te maken. De reconstructie van debat over corruptie en integriteit toont aan hoe er door wie op verschillende momenten over goed en slecht bestuur werd gedacht en waarom bepaald gedrag wel of niet ter discussie werd en wordt gesteld. Maatschappelijk debat over 'goed' en 'fout' openbaar bestuur laat dus zien hoe grenzen tussen 'corrupt' en 'niet corrupt' gedrag worden begrepen in de specifieke context van hun tijd. Zo kunnen wij onder meer gaan begrijpen waarom bepaald gedrag op het ene moment volstrekt normaal is maar later 'opeens' niet meer wordt geaccepteerd.

vendien zien hoe schandaal en ophef zelf een belangrijke rol spelen in de onvermijdelijke en voortdurende morele herijking van bestuur en samenleving. Analyse van debat stelt ons in staat grip te krijgen op de betekenis van lastige en vage (want contextuele) begrippen als ‘corruptie’, ‘integriteit’ of ‘publieke waarden’. Schandalen zijn belangrijk voor de aanscherping en ontwikkeling van de publieke moraal in de expliciete gedachteswisseling over goed en fout bestuur, over wat de overheid eigenlijk is of zou moeten zijn en over de ‘juiste’ verhoudingen tussen burgers en bestuur en/of tussen publiek en privaat.

Debat over corruptie en integriteit is dus een noodzakelijk onderdeel van een normaal en – ironisch genoeg – gezond bestuurlijk stelsel in beweging. Wij moeten deze debatten dus eigenlijk koesteren en stimuleren in ons streven naar integer openbaar bestuur. Dat is zeker zo als men zich beseft dat moraliteit zelden een juridische maar vooral een morele kwestie is. Regels opstellen is vaak minder effectief dan erover praten. Er zijn immers genoeg zaken – zoals blijkt uit onze database – die juridisch in orde zijn maar door velen toch als niet integer worden beschouwd.

Het belang van historisch besef

Ons onderzoek naar schandalen over corruptie en integriteit – en de conclusie dat dit contextueel en situationeel bepaalde begrippen zijn – toont ook het belang van historisch besef. Gebrek aan dat laatste blijkt helaas echter keer op keer uit een belerend opgestoken vingertje van zogenaamd minder naar zogenaamd meer corrupte politieke en bestuurlijke contexten, bijvoorbeeld door Wereldbank, IMF, Verenigde Naties of Transparency International. Er zou door dergelijke instanties meer rekenschap gegeven moeten worden van het feit dat de vraag wat goed bestuur is altijd in sterke mate afhangt van door wie, waar en wanneer die vraag gesteld wordt. Wat corrupt is wordt, in heden en verleden, bepaald door strijd en onenigheid over publieke waarden en krijgt betekenis in een bredere institutionele context.

Ieder publiek waardestelsel is het product van een unieke omgeving en referentiekader en moet als zodanig begrepen worden. Dat laten ook de casussen in de database mooi zien.

“De gevallen in de database zijn waardevol om continuïteit en verandering van ‘onze’ publieke moraal inzichtelijk te maken.”

Het zou dus goed zijn als men zich bewust is van de contextgebondenheid en historiciteit van de eigen publieke waarden voordat er een discussie plaatsvindt over die van een ander of voordat waardesystemen uit één deel van de wereld aan anderen elders ter wereld worden opgelegd. Dit laatste zou overigens een normatieve discussie over verschillen geenszins in de weg hoeven staan. Bovendien moet men zich beseffen dat het tegenwoordige denken over goed bestuur vorm heeft gekregen in eeuwen van bewuste én onbewuste sociaal-politieke ontwikkeling. Dat betekent nogal wat voor pogingen om de publieke moraal bij te sturen of te verbeteren, bijvoorbeeld door middel van meer regels, een bankiers eed of een andere willekeurige

¹ Delen uit deze tekst zijn afkomstig uit eerdere stukken verschenen als: Kerkhoff, A.D.N. (2016), Over zorgbestuurders en bonnetjes: integritisme of de miskennis van publieke waarden? Den Haag: Montesquieu Instituut website, en Kerkhoff, A.D.N. (2015), Van de reparatie van een schaakspel tot (te) dure flessen wijn: Corruptie in historisch perspectief en de noodzaak van publiek debat. Den Haag: Historici.nl website (Huygens/ING en Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap).

Neem voor meer informatie over de database of het werk van het Centre for Public Values & Ethics contact op met Patrick Overeem (p.overeem@fgga.leidenuniv.nl) of Toon Kerkhoff (a.d.n.kerkhoff@fgga.leidenuniv.nl) of bezoek de website van het CPVE op <https://www.universiteitleiden.nl/onderzoek/onderzoeksprojecten/campus-den-haag/centre-for-public-values--ethics>